

Kultura zawodu a kultura osobowa fizjoterapeuty

Professional culture versus physiotherapist's culture

Kiebzak Wojciech¹, Rusin Magdalena², Śliwiński Zbigniew¹, Dwornik Michał³, Kiljański Marek^{1,4}

¹ Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

² Wydział Nauk o Zdrowiu Akademii Techniczno Humanistycznej w Bielsku Białej

³ Zakład Rehabilitacji, Oddział Fizjoterapii, II Wydział Lekarski, Warszawski Uniwersytet Medyczny

⁴ Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności w Łodzi

Streszczenie

Rola społeczna fizjoterapeuty nie sprowadza się tylko do posiadania instrumentalnej, profesjonalnej wiedzy, jaką się posługuje, wysokiej kultury osobistej, ale także wymaga od niego postępowania humanistycznego i etycznego. Fizjoterapeuta we współpracy z członkami całego zespołu leczącego, stwarza warunki do zapewnienia swoim pacjentom optymalnego powrotu do zdrowia.

Kształcąc się, podnosząc swoje kompetencje zawodowe, przynależąc do stowarzyszeń zrzeszających fizjoterapeutów, budując wież z innymi reprezentantami tej profesji rozwija się świadomość i tożsamość zawodową. Wspólne dążenie do jednolitych standardów kształcenia, tworzenie wzorców osobowych, kultury zawodowej, zasad etycznych, wpływa na profesjonalizację ich grupy, a profesjonalizacja to gwarant jakości świadczeń fizjoterapeutycznych i właściwego podejścia do pacjenta.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie fizjoterapii jako profesji, a fizjoterapeuty, jako profesjonalisty, człowieka doskonale przygotowanego do pracy z człowiekiem chorym, potrzebującym, członka zespołu rehabilitacyjnego (terapeutycznego), terapeuty – humanisty, który swojego pacjenta traktuje jako summum bonum medycyny.

Słowa kluczowe:

fizjoterapia, kultura zawodu, kultura osobista, etyka, profesja.

Summary

The social role of a physiotherapist must not be reduced to displaying instrumental professional knowledge and propriety; it demands from a physiotherapist to employ humane and ethical streak in his or her practice.

A physiotherapist, in collaboration with the whole medical team, creates proper conditions for full recovery.

Physiotherapists develop professional identity and awareness by furthering their education, raising their professional competence, belonging to physiotherapist associations and building bonds between other representatives of this profession. What influences the level of professionalism of the group and all the same determine the quality of physiotherapeutic services and a proper approach towards the patient are mutual attempt to standardise education, create role models as well as professional culture and ethical values. The aim of this study is to present physiotherapy as a profession, and the physiotherapist both as a professional who has the highest level of professional command to treat the ill and needed, and as a member of the rehabilitation (therapeutic) team – a humanist who treats a patient as a summum bonum of medicine.

Key words:

physiotherapy, professional culture, propriety, ethics, profession.

Wstęp

Działalność fizjoterapeuty w społeczeństwie związana jest z koniecznością podjęcia przez niego określonej roli wynikającej z jego zawodu. Rola społeczna fizjoterapeuty sprowadza się nie tylko do posiadania instrumentalnej, profesjonalnej wiedzy, jaką się posługuje, wysokiej kultury osobistej, ale także wymaga od niego postępowania humanitarnego i etycznego.

Wychowanie i kształtowanie charakteru przyszłego fizjoterapeuty jest zadaniem trudnym, na który wpływ mają wykładowcy, starsi fizjoterapeuci a także pacjenci. Fizjoterapeutę musi cechować szczególne poczucie odpowiedzialności za zdrowie pacjentów, pamiętając, że nie tylko od lekarza, ale także od jego sumiennie wykonywanych obowiązków zależy szybszy powrót do zdrowia i czynnego życia pacjenta.

Fizjoterapeuta uczestnicząc we współczesnej rehabilitacji powinien pamiętać, że jego pracy przyświeca główna zasada służba zdrowiu i życiu ludzkiemu (1). Postępowanie terapeutyczne musi być poddawane stałej analizie i ocenie w kontekście idei humanizmu, etyki i kulturowego dorobku społeczeństw. We wspomnianym dobru kultury zawiera się struktura osobowościowa jego twórcy. Etyczne i psychologicznie poprawne zachowanie lekarza i fizjoterapeuty ujawnia się, gdy dokonują oni wartościowania dóbr kultury zgodnie z intencją ustalenia skutecznej strategii leczenia (2). Zawód odgrywa priorytetową rolę w kształtowaniu osobowości każdego człowieka, a także sposobu myślenia i samo-określania, bywa najważniejszym kryterium podziału jednostek (3). Warto, zatem zwrócić uwagę na zagadnienie kultury zawodowej fizjoterapeuty, procesu profesjonalizacji, czyli specyficznego zwiększenia siły oddziaływania tej grupy zawodowej w ramach całego zespołu rehabilitacyjnego.

Kultura zawodowa fizjoterapeuty

Kultura zawodu jest pochodną kultury osobistej i zbiorowej, ale także duchowej i materialnej. To kultura wspólna dla ludzi należących do danej profesji, związana z charakterem ich pracy a także rolą, jaką pełnią w społeczeństwie. Kultura zawodu kształtuje się w pod wpływem edukacji zawodowej, szkoleń, kursów, specjalizacji. Obejmuje ona reguły zachowań, odnoszące się do procesu wytwarzania dóbr lub świadczenia usług oraz same zachowania i skutki mające swoje odzwierciedlenie w rezultatach pracy jednostki.

Do czynników sprzyjających powstawaniu kultur zawodowych według Tricea i Beyera (4) można zaszeregować:

- Częste spotkania przedstawicieli określonego zawodu, w ramach działania organizacji. Fizjoterapeuta może zostać członkiem Polskiego Towarzystwa Rehabilitacji, Polskiego

Towarzystwa Fizjoterapii, Europejskiego Stowarzyszenia Młodych Fizjoterapeutów czy Fizjoterapii Polskiej. Są to stowarzyszenia dobrowolne, zrzeszające fizjoterapeutów i studentów fizjoterapii, w ramach, których organizowane są szkolenia, warsztaty, konferencje naukowe, sympozja. Na spotkaniach, których omawiane są istotne kwestie dotyczące kształcenia kadry fizjoterapeutów, zasad etycznych, ustawy o zawodzie fizjoterapeuty.

- **Dzielone doświadczenie** - powstawanie kultury zawodowej jest procesem długotrwałym, wymagającym od przedstawicieli zawodu tworzenia wspólnej historii.
- **Podobieństwo cech** – powstawaniu kultury zawodowej sprzyja podobieństwo wieku, rasy, wykształcenia i klasy społecznej.
- **Spójność grupy** – chęć wspólnego działania, spędzania wspólnie wolnego czasu, wspólne prowadzenie badań naukowych, tworzenie nowych metod.

Powyższe czynniki mogą występować wtórnie po wybraniu określonej grupy zawodowej, z którą jednostka się identyfikuje, a wpływają one na ułatwienie i wzmocnienie enkultury. Dla każdego młodego człowieka istotny jest świadomy wybór przyszłego zawodu i stopień utożsamiania się z nim. W Polsce wyboru zawodu dokonuje się stosunkowo wcześnie, czas studiów, to czas, kiedy rozpoczyna się proces kształtowania świadomości i przyswajania roli społecznej – studia są bezpiecznym poligonem dla testowania siebie w nowych szatach (5).

Fizjoterapeuta w Polsce kształci się na wyższych studiach na różnych poziomach tj., studia licencjackie, magisterskie i doktoranckie w systemie dziennym oraz zaocznym. Kształcenie studentów fizjoterapii ma miejsce w Akademii Wychowania Fizycznego, Akademii i Uniwersytetach Medycznych, oraz innych uczelniach państwowych i niepublicznych. Studia trwają pięć lat od ukończenia szkoły średniej do uzyskania tytułu zawodowego magistra fizjoterapii. W dalszej kolejności magister fizjoterapii może zdobyć specjalizację i/lub uczestniczyć w wielu kursach zawodowych oraz publikować prace naukowe. Antonio Strati pisze: talent, rzemiosło i profesjonalizm wykraczają poza trening techniczny, wiedzę naukową, czy też umiejętności nabyte poprzez studia i doświadczenie.

Są wyróżniającymi cechami aktorów organizacyjnych, naturą ich zdolności. Są pozyskiwane w procesie, w którym ich atrybuty są wyobrażane jeszcze zanim mogą zostać doświadczone lub przyswojone, podczas gdy jest im przypisywane miejsce i znaczenie w ramach określonej grupy i społeczności (6).

Ważnym wydaje się być podkreślenie, że zdobycie wiedzy

i umiejętności jest efektem ubocznym kształtowania się roli społecznej i trwale nabytej tożsamości oraz to, że dla kształtowania się kultury zawodowej fizjoterapeuty, lekarza, pielęgniarki, psychologa niezwykle istotne jest tworzenie i akceptacja roli, jaką przedstawiciel danego zawodu przyjmuje. Głównym argumentem przemawiającym za edukacją akademicką przyszłego fizjoterapeuty, jest fakt, że w ciągu kilku lat studiów, fizjoterapeuta nabywa przede wszystkim poczucie przynależności zawodowej i tożsamości. Przystawanie przyszłej roli społecznej kształtuje świadomość, zbliża z osobami w podobnej sytuacji, a oddala od przedstawicieli odrębnych ról. Przecież ludzie stają się tym, kim myślą, że są, twierdził Gandhi (5).

Aby można było mówić o występowaniu kultury zawodowej fizjoterapeutów należy podjąć próbę analizy, czy przedstawiciele tej grupy zawodowej zauważają określoną więź z innymi reprezentantami tej samej profesji, ponieważ wymogiem sine qua non kultury zawodowej jest autoidentyfikacja. Dlatego tak ważne jest, aby każdy fizjoterapeuta przynależał do organizacji reprezentującej wszystkich jej członków.

Kultura zawodowa pozwala określić stereotypowe role zarówno w szerokim jak i wąskim znaczeniu. Kultura zawodowa kształtuje się w celu ułatwienia interpretacji wewnętrznych emocji, osławiania oraz tłumaczenia ich. Ponadto kultura zawodowa odpowiada na potrzeby wykonawców poszczególnych prac – tworzą symbole i rytuały potrzebne konkretnym profesjom. Nadawanie tożsamości w oczach własnych jednostki, przypisywanie stereotypów w oczach innych, zaspakajanie potrzeb emocjonalnych związanych z daną pracą – stanowią o szczególności kultury zawodowej (5).

Fizjoterapia zawód czy profesja?

W języku potocznym słowo profesja i zawód są tożsame. Często posługujemy się pojęciem zawodu fizjoterapeuty lub jego profesji, ale w literaturze naukowej profesja i proces profesjonalizacji definiowane są odmiennie.

Pojęcie profesji funkcjonuje od dawna. Carr-Saunders pisał, iż Addison w 1711 mówił o trzech wielkich profesjach – duchownej, prawniczej i lekarskiej (7). Kiedy wydano Ustawę o Aptekarzach w Wielkiej Brytanii, oraz ograniczono możliwość stania się farmaceutą, uznano to za przejaw profesjonalizacji. Prężnie działające Stowarzyszenie farmaceutów, mające Akt o Farmacji z 1852 roku, gwarantowało jej członkom szereg przywilejów (8).

Początkowo słowo profesja odnosiło się tylko do teologii,

później objęło również medycynę i prawo. W literaturze naukowej prawnicy i lekarze stanowili modelową grupę w oparciu, o którą powstawały teorie profesjonalizacji innych grup zawodowych (5). Tendencja ta była charakterystyczna dla podejścia funkcjonalistycznego Abbotta, według którego profesjonalizacja jest gwarantem jakości czynności i usług (9). Dążenie przedstawicieli danego zawodu do przestrzegania jednolitych standardów kształcenia, jakości usług jest przyczyną właśnie profesjonalizacji. Przedstawiciele ci posiadają specyficzną, ekspercką wiedzę, co odróżnia ich od innych grup społeczno – zawodowych.

Według Scheina, jeśli istnieje pewien kanon postępowania, człowiek ma wysokie kwalifikacje, a zbiorowość własne standardy etyczne, można mówić o profesji, a nie o zawodzie (10). Co zatem charakteryzuje profesję? Hall przedstawia pięć wyróżników (3) odnoszących się do każdej grupy zawodowej, które brzmią następująco:

- istnienie usystematyzowanej teorii wykonywania zawodu,
- wzór osobowy,
- obecność formalnych i nieformalnych zasad wykonywania zawodu i sankcji grupowych i formalnych za nieprzestrzeganie zasad,
- kodeks deontologiczny,
- specyficzna kultura grupy zawodowej.

Teoria zawodu fizjoterapeuty

Fizjoterapia zaliczana jest do współczesnych dziedzin medycznych, a wywodzi się z zamierzchłych czasów przyrodolecznictwa. O skuteczności działania ruchu, jako czynnika leczniczego, wiedział już człowiek pierwotny, który żył w kulcie siły i sprawności fizycznej (11), chociaż początkowo wykonywał niektóre czynności bezwiednie. Fizjoterapia funkcjonuje, jako profesja, przed którą rysuje się przyszłość, cieszy się coraz większym uznaniem społecznym. Podstawowym zadaniem fizjoterapeutów jest humanitarne postępowanie wraz z pozostałymi członkami zespołu terapeutycznego, a suma ich pozytywnych działań i zachowań w wymiarze humanitarnym jest podstawą do uzyskania późniejszych sukcesów w zakresie poprawy aktywności motorycznej pacjentów (2).

Deontologia w fizjoterapii

Deontologia fizjoterapeuty jest nauką o powinnościach zawodowych, zawiera dokładnie określone zbiory postulatów, przysięgę, wzór osobowy, kodeks deontologiczny.

Przysięga fizjoterapeuty

Przysięga fizjoterapeutów prezentuje w skrótovej formie fundamentalne normy moralnego postępowania zawodowego (12).

Wdzięczny swoim nauczycielom i mistrzom z wielkim szacunkiem przyjmuję tytuł fizjoterapeuty* i ślubuję:

1. Szanować prawa i godność każdego człowieka.
2. Przestrzegać przepisów prawa regulujących działalność fizjoterapeutyczną.
3. Uczciwie udzielać świadczeń, które będą zmniejszać stopień cierpienia i dolegliwości oraz zapobiegać chorobom.
4. Poność odpowiedzialność prawną, zawodową i moralną za prowadzone działania fizjoterapeutyczne.
5. Wspierać oraz współuczestniczyć w rozwoju wiedzy i umiejętności, które dotyczą potrzeb zdrowotnych społeczeństwa.
6. Strzec godności fizjoterapeutów..

* Fizjoterapeuta – osoba płci żeńskiej lub męskiej wykonująca zawód fizjoterapeuty

Kodeks deontologiczny

Kodeks deontologiczny określa stanowisko wobec istotnych problemów, stanowi zbiór ogólnych i szczegółowych norm postępowania.

Kodeks etyczny, swoisty przepis - czy inaczej formułując – pedagogizacja etyczna fizjoterapeuty, została stworzona po to, by określała zakres i odpowiedzialność zawodową, by umocniła pozycję fizjoterapeuty pośród innych profesji medycznych, by wskazywała drogę postępowania i pomagała w rozwoju wrażliwości etycznej, potrzebnej w podejmowaniu trudnych decyzji i właściwego działania.

Kodeks etyczny fizjoterapeuty składa się z VII rozdziałów, został sformułowany przez fizjoterapeutów i księdza biskupa katolickiego – teologa (12).

Pierwszy rozdział zawiera część ogólną, która mówi, że zasady etyki zawodowej fizjoterapeuty jednocześnie wynikają z zasad etycznych, prawidłowego współżycia i postępowania ludzi w stosunku do siebie i do otaczającego świata, nakazują przestrzeganie praw pacjenta oraz dbanie o wysoki status wykonywanego zawodu (12), człowiek jest summum bonum medycyny. Fizjoterapeuta w tym ujęciu działa świadomie, organizując od początku do końca terapię, działa zawsze w dobrej intencji, zdobywa nowe kwalifikacje zawodowe i pracuje nad sobą, dba o właściwe relacje z innymi fizjoterapeutami oraz pozostałymi członkami zespołu rehabilitacyjnego, dostarcza rzetelnych informacji o fizjoterapii

i świadczonych przez niego zabiegach.

Drugi rozdział zawiera szczegółowy opis relacji fizjoterapeuty z pacjentem – prawa pacjenta do świadczeń fizjoterapeutycznych, do poszanowania godności osobistej, wolności, intymności, do pomocy w nagłych przypadkach, do rzetelnej informacji o zabiegach i swoim stanie zdrowia, do wyboru fizjoterapeuty, ale także określa zasady zachowania tajemnicy zawodowej, jak również prawo do odmowy poddania się zabiegowi.

W trzecim opisana jest relacja fizjoterapeuty ze społeczeństwem – o jego uczestnictwie w publicznych programach edukacyjnych, prozdrowotnych, o sprawiedliwym dostępie pacjentów do świadczeń, o odpowiedzialności za słowo, o godności osobistej fizjoterapeuty (12).

Czwarty rozdział odnosi się do praktyki fizjoterapeuty, opisując w sposób szczegółowy, obowiązki, kompetencje, radzenie sobie w trudnych sytuacjach – dylematach etycznych, prawa fizjoterapeuty, a także obowiązki fizjoterapeuty, który staje się pracodawcą, stosunek fizjoterapeuty do lekarza i innego fizjoterapeuty, postępowanie w sytuacji zaistnienia nieetycznego działania. Ponadto w rozdziale czwartym znajduje się zapis odnośnie ustawicznego kształcenia i prowadzenia prywatnej praktyki przez fizjoterapeutę.

Fizjoterapeuta powinien wspierać badania naukowe, które przyczyniają się do podnoszenia poziomu świadczeń, a biorąc w nich udział powinien pamiętać o kilku istotnych zasadach – o tym mówi rozdział piąty.

Rozdział szósty odnosi się do współpracy z innymi osobami uczestniczącymi w procesie leczniczym, czyli tymi, którzy tworzą zespół rehabilitacyjny.

W rozdziale siódmym zamieszczone są postanowienia końcowe, informujące fizjoterapeutę, iż w sytuacjach zaistniałych, a nie opisanych w Kodeksie Etycznym Fizjoterapeuty Rzeczypospolitej Polskiej, powinien on postępować zgodnie z zasadami sformułowanymi w orzecznictwie Sądu Koleżeńskiego Głównego Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii.

Specyfika świadczeń zdrowotnych, jakie udzielają fizjoterapeuci, przemawia za koniecznością posiadania przypisanego numeru prawa wykonywania zawodu, który musi być wraz z podpisem umieszczany w dokumentacji diagnostycznej i zabiegowej. Grupa zawodowa fizjoterapeutów powinna posiadać również kodeks, przysięgę i regulację prawną obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej i działania zgodnego z zasadami etyki zawodowej. Kodeks w szczególności sposób określa zasady i granice postępowania fizjoterapeuty w relacjach fizjoterapeuta-pacjent, fizjoterapeuta-społeczeń-

stwo, fizjoterapeuta-członkowie zespołu terapeutycznego. Podczas wypełniania codziennych obowiązków, fizjoterapeuta powinien kierować się, znając oczywiście kodeks, podstawowymi zasadami, które z jego treści wynikają:

- po pierwsze nie szkodzić – *primum non nocere*,
- pomóc,
- nauczyć pomagać sobie samemu,
- wzmocnić nadzieję,
- traktować życie i zdrowie jako największe wartości,
- rozmawiać z pacjentem,
- okazać szacunek,
- odpowiadać za swoje czyny.

Wzór osobowy

Do zadań aksjologii fizjoterapii należy definiowanie wzoru osobowego fizjoterapeuty, który ma stać się wyznacznikiem celu działań umoralniających, zmierzających do internalizacji pożądaných cech w osobowości fizjoterapeuty. Utrwalone w procesie dydaktycznym oczekiwane cechy osobowości stają się gwarantem spełnienia określonych norm powinności zawodowych (1).

Fizjoterapeuta, który jest wierny swojemu powołaniu oraz temu, co oznacza humanitaryzm, powinien szczególnie zwrócić uwagę, budując swój własny wizerunek, na etykę czci dla życia Alberta Schweitzera, bowiem etyka wierności wobec samego siebie przechodzi niezauważalnie w etykę ofiarności (1), na etykę społecznego opiekuna Tadeusza Kotarbińskiego, gdyż jego etyka jest etyką humanistyczną, jest źródłem wielu cennych wskazówek, jak być człowiekiem czułym, wrażliwym, otwartym, zdyscyplinowanym wewnętrznie, sprawiedliwym. Zdaniem Kotarbińskiego człowiek (fizjoterapeuta) może zyskać miano opiekuna społecznego w sytuacji, kiedy można słusznie zaufać jego opiece, że nie zawiedzie, że zrobi wszystko, co do niego należy, że dotrzyma placu w niebezpieczeństwie i w ogóle będzie pewnym oparciem w trudnych okolicznościach (13). Na uwagę zasługują także uniwersalne przymioty, jakimi Maria Ossowska opisała obywatela w ustroju demokratycznym: aspiracje perfekcjonistyczne, otwartość umysłu, dyscyplina wewnętrzna, tolerancja, aktywność, odwaga cywilna, uczciwość intelektualna, krytycyzm, odpowiedzialność za słowo, uspołecznienie (44).

Obecność wzoru osobowego, do którego fizjoterapeuta może dążyć, przestrzeganie przez niego norm etycznych ogólnych i szczegółowych, zawartych w Kodeksie Etycznym Fizjoterapeuty Rzeczypospolitej Polskiej, powinny zagwarantować jego wielopłaszczyznową sprawność zawodową.

Formalne i nieformalne zasady wykonywania zawodu

Grupa zawodowa fizjoterapeutów jest trzecią pod względem liczebności społecznością pośród zawodów medycznych, zawodów zaufania społecznego. Fizjoterapeuci muszą posiadać wysokie kwalifikacje zawodowe wynikające ze standardów kształcenia. Świadczą oni usługi zdrowotne, dlatego wymogiem jest określenie ustawowo kwalifikacji do podejmowania tej aktywności zawodowej. Warunkiem koniecznym jest doprowadzenie do uchwalenia przez Sejm RP przygotowanej ustawy o zawodzie fizjoterapeuty.

Kultura osobista fizjoterapeuty

Kultura osobista człowieka jest to całokształt sposobu działania, myśli, pojęć, poglądów, którą nabywa się w wyniku permanentnej pracy nad sobą przez całe życie osobiste i zawodowe, jest pewną stałą właściwością, która określa zachowanie człowieka bez względu na czas, miejsce i okoliczności. Będąc człowiekiem o wysokiej kulturze osobistej jest się postrzeganym pozytywnie w otaczającym środowisku.

Słownik języka polskiego definiuje kulturę jako stopień doskonałości, sprawności w opanowaniu jakiejś specjalności, umiejętności, wysoki poziom czegoś, zwłaszcza rozwoju intelektualnego, zaś człowiek kulturalny to człowiek odznaczający się dużą kulturą, wykształcony, dobrze wychowany, obyty (15).

Jednym z wyróżników profesji, oprócz kodeksu etycznego, wzorca osobowego, teorii zawodu, jest specyficzna kultura grupy zawodowej, kultura osobista każdego jej członka.

Do elementów kształtujących kulturę osobistą fizjoterapeuty zaliczyć można: walory intelektualne, inteligencja uczuć i inteligencja emocjonalna, cechy kierunkowe, sposób postępowania i zachowania się względem innych ludzi, skuteczność działania i efekty tej działalności, zasady ogólnej etyki oraz etyki zawodowej, dbałość o zdrowie, higienę osobistą, oraz dbałość o wygląd, otwartość na kontakty z innymi ludźmi, umiejętność zgodnego współdziałania i współżycia, zdolność panowania nad swoimi emocjami i temperamentem oraz poczucia humoru.

Walory intelektualne obejmują takie zdolności człowieka jak sposób i sprawność myślenia, pojmowanie pojęć, inteligencja. Fizjoterapeuta posiadający wysokie kompetencje zawodowe i powyższe zdolności, sprawnie podejmuje właściwe decyzje, skupia się na istotnym problemie. Sprawność myślenia umożliwia mu przetwarzanie informacji, które są zakodowane w spostrzeżeniach, wyobrażeniach i pojęciach, dzięki którym poznaje rzeczywistość, w której żyje i pracuje. Posiadając zdolności analizowania, syntezy, uogólniania,

konkretyzowania, fizjoterapeuta dobrze radzi sobie z różnorodnymi sytuacjami problemowymi dotyczącymi sposobów postępowania, doboru metod i środków w procesie rehabilitacyjnym. Dzięki tym umiejętnościom łatwo nawiązuje kontakty ze współpracownikami tworzącymi zespół rehabilitacyjny, potrafi z łatwością tworzyć komunikaty i bez zbędnych informacji i przekazywać je z wykorzystaniem odpowiedniej formy wypowiedzi. Inteligentny fizjoterapeuta to ten, który wykazuje zdolności adaptacyjne, uczenia się, rozwiązywania problemów oraz przetwarzania informacji.

Kolejnym czynnikiem kształtującym kulturę osobistą człowieka jest inteligencja uczuć i inteligencja emocjonalna. Ta pierwsza wyraża się umiejętnościami współczucia, intuicji, zrozumienia, zdolności wglądu w siebie. Od niej zależy w znacznym stopniu sukces lub porażka w życiu rodzinnym i zawodowym. Inteligencji emocjonalnej fizjoterapeuta uczy się od chwili urodzin poprzez okres kształcenia, a później w ciągu pracy zawodowej. Dzięki tym zdolnościom fizjoterapeuta łatwo nawiązuje kontakt z pacjentami, często ludźmi cierpiącymi, nieuleczalnymi, będącymi w stanach terminalnych.

W rozwoju osobowości każdego człowieka znaczącą rolę odgrywają cechy kierunkowe, do których możemy zaliczyć zainteresowania, uczucia, myśli i uwaga skoncentrowana na jakimś zjawisku lub rzecz, a także dyspozycję do wykonywania czynności z nimi związanych. Dla rozwoju osobowości istotne jest, aby człowiek miał rozległe zainteresowania, jednak zbyt obszerne mogą wpłynąć na obniżenie jakości wiedzy i umiejętności. W przypadku zawodów medycznych specjalizowanie się jest zjawiskiem powszechnym. Fizjoterapeuta posiada szczegółową wiedzę fizjologiczną i patofizjologiczną, oraz ogólną na temat wszystkich chorób i dolegliwości a szczegółową w zakresie swojej specjalizacji. Zna szereg czynników leczniczych fizykalnych i metod terapeutycznych. Może podjąć specjalizację, ale aby jego umiejętności nie były powierzchowne, często wybiera określoną grupę problemów leczniczych.

Dalszym czynnikiem kształtującym kulturę osobistą jest sposób postępowania i zachowania się względem innych ludzi, które zawiera przestrzeganie dobrych obyczajów i manier, używanie właściwego języka i określeń, okazywanie szacunku i zainteresowania, chęć niesienia pomocy oraz stosowania zasady ogólnie znanej w sporcie, zasady fair play. Fizjoterapeuta powinien zawsze zachowywać się taktownie w stosunku do pacjentów i współpracowników zespołu rehabilitacyjnego. Używanie właściwego języka jest podstawą sprawnej komunikacji. Niedopuszczalne jest zwracanie się do pacjentów bezosobowo lub dziadku, babciu, przekazy-

wanie informacji w sposób niezrozumiały wykorzystując fachowe słownictwo. Fizjoterapeuta powinien wykazać się także szczególnym zainteresowaniem każdym pacjentem, okazać mu szacunek, zrozumienie i być gotowym do niesienia pomocy.

Kolejnym czynnikiem budującym kulturę osobistą jest skuteczność działania i jej efekt. Fizjoterapeuta rozpoczynając swoją pracę powinien starannie zaplanować swoje postępowanie diagnostyczne i terapeutyczne, aby pracować efektywnie. Na efekty pracy nierzadko musi bardzo długo czekać, w wielu jednostkach chorobowych proces terapeutyczny jest długotrwały, a czasami mimo zaangażowania z obu stron – fizjoterapeuty i pacjenta – efektu nie widać. Dlatego w tej profesji bezwzględnie wymagana jest cierpliwość i pokora.

Fizjoterapeuta z wysoką kulturą osobistą to człowiek postępujący zgodnie z zasadami ogólnej etyki oraz etyki zawodowej. Do niedawna fizjoterapeuci odnosili się do kodeksu etycznego lekarza, ale w 2008 roku został stworzony Kodeks Etyczny Fizjoterapeuty Rzeczypospolitej Polskiej, by pomóc fizjoterapeutom w rozwijaniu własnej wrażliwości i osobistej odpowiedzialności za swoje działania. Walory etyczne, czyli uwewnętrznione normy i zasady postępowania społecznego są niezwykle istotne w relacji z drugim człowiekiem, szczególnie człowiekiem chorym i potrzebującym specjalnej opieki i wsparcia. Zasady deontologiczne pomagają każdej grupie zawodowej sprawnie rozwiązywać specyficzne problemy zawodowe, a także wpływają na nią nobilitująco (16). Następnym czynnikiem wpływającym na kulturę osobistą jest dbałość o zdrowie, higienę osobistą oraz dbałość o wygląd zewnętrzny (17). Fizjoterapeuta powinien mieć zamiłowanie do przestrzegania zasad zdrowego życia, być schludnie ubrany, zawsze w czystym uniformie, dbający o higienę. To powinna być osoba uprzejma, czysta i zadbana. Wygląd człowieka dostarcza odbiorcy wiele ciekawych informacji, jest on wskaźnikiem charakteru, osobowości a także wychowania. Na podstawie wyglądu zewnętrznego można przewidzieć zachowanie się danej osoby. Na charakter relacji fizjoterapeuta – pacjent, prócz komunikatów werbalnych, duże znaczenie odgrywa mowa ciała, która jest zespołem niewerbalnych komunikatów, nadawanych i odbieranych przez wszystkich ludzi (wizualnym, audialnym, smakowym, dotykowym i węchowym) kanałem sensorycznym jednocześnie (29).

Fizjoterapeuta o wysokiej kulturze osobistej jest otwarty na kontakty z innymi ludźmi, powinien posiadać umiejętność zgodnego współdziałania i współżycia ze współpracownikami, z pacjentami oraz z rodziną chorego.

Ostatnim czynnikiem warunkującym kulturę osobistą jest umiejętność panowania nad emocjami i temperamentem, a także posiadanie poczucia humoru. Fizjoterapeuta nieustannie narażony jest na różnego rodzaju sytuacje konfliktowe, w których uczestniczy fizjoterapeuta – pacjent, fizjoterapeuta – rodzina pacjenta, fizjoterapeuta – członek zespołu. Każdy człowiek ma inny temperament, inaczej reaguje na stres, ale pracownik medyczny szczególnie powinien panować nad emocjami, być spokojny i opanowany w każdych okolicznościach. Co do poczucia humoru, to oczywiście człowiek uśmiechnięty jest postrzegany przez innych jako życzliwy, pogodny, pacjenci chętniej z nim współpracują. Ważne jest, aby poczucie humoru było wykorzystywane w stosownej sytuacji, co oznacza nie wszędzie i nie zawsze. Jest to również element terapii, wpływa na zmotywowanie pacjenta do pracy, zachęcenie go do czynnego udziału w leczeniu.

Przeanalizowanie wszystkich wyróżników, pozwala na sformułowanie wniosków:

1. Posiadanie teorii zawodu, wzorca osobowego, kodeksu etycznego, zasad wykonywania zawodu oraz specyficznej kultury osobowej, przemawia za profesjonalizacją grupy zawodowej fizjoterapeutów i uznanie jej bezsprzecznie za profesję medyczną.
2. Uregulowanie prawne kwalifikacji do wykonywania zawodu jest sine quo non polskiej fizjoterapii.
3. Kompetencje fizjoterapeuty i uznanie ich przez pacjenta są źródłem zaufania wobec profesjonalisty, którego celem i zadaniem jest przestrzeganie norm i wysokich standardów zawodowych.
4. Humanistyczna postawa fizjoterapeutów zakłada traktowanie pacjenta zawsze jako osoby, podmiotu swojego oddziaływania.
5. Na profesjonalizm całej grupy zawodowej pracują jednostki, dlatego tak istotne jest, aby działając w ramach organizacji zawodowych wspólnie budować kulturę zawodową, umacniać ją tak, aby wszyscy zauważali więź z innymi reprezentantami swego zawodu – ponieważ autoidentyfikacja jest wymogiem sine qua non.

adres do korespondencji

Magdalena Rusin

ul. Zapłocie Duże 210 a
43-300 Bielsko-Biała
rusinmagda@interia.pl

Piśmiennictwo

1. Rusin M.: Wzór osobowy współczesnego fizjoterapeuty. *Rehabilitacja Medyczna* 2012, 16(2): 34-46
2. Kiebzak W., Kowalski I. M., Kiebzak M.: Model leczniczego usprawniania. *Rehabilitacja Medyczna* 2008; 12(2): 32
3. Hall R. H.: *Dimensions of Work*. SAGE, Beverly Hills – Londyn – Delhi 1986
4. Trice H. M., Beyer J. M.: *The Cultures of Work Organizations*. Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1993
5. Jemielniak D.: *Kultura: Zawody i profesje*. W: Zbysławski K. *Prace i materiały ISM*. Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2005; 32, 9
6. Strati A.: *Aesthetics and Organizational Skill*. W: Turner B. *Organizational Symbolism* Walter de Gruyter, Berlin-New York 1990; 215
7. Mills H. M., Vollmer D. L.: *Professionalization*. W: *Professionalization*. Prentice Hall, Englewood Cliffs-New Jersey 1966
8. Burrage M.: *Introduction: The professions in sociology and history*. W: Burrage M., Torstendahl R. *Professions in theory and history – rethinking the study of the professions*. SAGE, Londyn-Newbury Park-New Delhi 1990
9. Abbott A.: *The System of Professions. An Essay on The Division of Expert Labor*. The University of Chicago Press, Chicago-London 1988
10. Schnie E.: *Organizational Socialization and the Profession of Management*. W: *Industrial Management Review* 1968; 1-16
11. Wilk S.: *Historia Rehabilitacji*. AWF, Warszawa 1985; 5
12. Kiebzak W.; Giermek K., Florczyk M., Kiljański M.: *Kodeks etyczny fizjoterapeuty Rzeczypospolitej Polskiej*. *Fizjoterapia Polska* 2009; 9(3): 266-272
13. Kotarbiński T.: *Medytacje o życiu godziwym*. Wiedza Powszechna, Warszawa 1986; 59
14. Ossowska M.: *Wzór demokracji*. Instytut Wydawniczy Daimonion, Lublin 1992; 15
15. *Słownik Języka polskiego*. PWN, Warszawa 1998; 1015